

19/12/2013

Commanderij Molenberg

RIESLING EN TERROIR

INHOUD

- × Herkomst
- × De naam “riesling”?
- × Geschiedenis
- × Echte Rieslings
- × Nep Rieslings
- × Ampelografie
- × Kruisingen

INHOUD

- ✘ Viticultuur
- ✘ Vinificatie
- ✘ Wereldwijd
- ✘ Aroma's van de druif zelf
- ✘ Aroma's van vinificatie
- ✘ Aroma's van rijping
- ✘ Aroma's en bodem

HERKOMST

- ✘ Volgens DNA onderzoek verricht in 1998 door Dr Ferdinand Regner, is riesling vermoedelijk ontstaan uit kruising van een oud Midden-Europees druivenras , **Heunisch** en een tweede oerras **Traminer**.
- ✘ Traminer is ontstaan uit een wilde druif , de vitis silvestris.
- ✘ Van heunisch komt de late rijping van riesling, van vitis silvestris de vorstbestendigheid

DE NAAM “RIESLING” ?

- ✘ Riesling is afgeleid van het Duitse woord “**Rus**”, hetgeen “**donker hout**” betekent en zou verwijzen naar de donkere kleur van een rieslingstok.
- ✘ Bovendien heeft het hout van de **rieslingstok diepe groeven**; het Duitse woord “**rissig**” betekent “vol spleten, gegroefd”.
- ✘ De algemeen meer aangenomen verklaring heeft te maken met een **negatieve karaktereigenschap** van het druivenras dat hij **moeilijk bloeit in koud weer**. Riesling zou zijn afgeleid van het woord “**verrieseln**”, hetgeen overeenkomt met de Franse term coulure

RIESLING - GESCHIEDENIS

- + 1ste vermelding Rijndal op 13 maart 1435
- + Elzas 1477
- + Rijndal en Moezeldal 16de Eeuw
- + 1720-1721 enige variëteit in Rheingau
- + Einde 19de eeuw belangrijkste cépage Moezel
- + 20ste eeuw wereldwijd verspreid en Oostenrijk op kop

SYNONIEMEN – ECHE RIESLINGS

- ✘ de *Rheinriesling* = Rhine riesling
(In Duitsland, Oostenrijk, Australië, Slovenië)
- ✘ de *Weisse Riesling* = White Riesling
(In Californië en Canada)
- ✘ de *Johannisberg(er)* Riesling
(in Californië, Ontario en British Columbia
(Canada))
- ✘ *Klingelberger Riesling* (In Baden)
- ✘ *Riesling Renano* (In Italië)

NEP RIESLINGS

- ✘ De Welschriesling (Oostenrijk),
- ✘ de Riesling Italico (Italië),
- ✘ de Laski Rizling of Olasz Rizling beide uit Slovenië, die niets te maken hebben met de echte riesling.
- ✘ Ook de Paarlriesling uit Zuid-Afrika is in feite een druif die 'Crouchen' genoemd is.

AMPELOGRAFIE

- ✘ Riesling heeft **kleine druiven** met een **dikke schil** in de vorm van compacte trossen met korte bloemsteel, groen tot goudgekleurd, **met bruine vlekjes** afhankelijk van de rijpheid.
- ✘ **Vorstbestendig** door late knopvorming; wel gevoelig aan **meeldauw en coulure**.
- ✘ **Late rijping** (2de helft van oktober) **met hoge suikerconcentraties** zonder al te veel zuurverlies, kan perfect wat ideaal is voor de vendange tardives.

KRUISINGEN

- ✘ de zogenaamde Neuzüchtungen, waarbij gekruist is met een ander druivenras
  - + **Muller-Thurgau** van Dr Muller uit Thurgau
    - ✘ (men dacht dat het sylvaner met riesling was, maar eind 1990 jaren ontdekte men dat het ging om een kruising van gutedel (chasselas) met Madeleine Royal)
    - ✘ Eenvoudig te verbouwen , in de meeste klimaatzones, met een lage zuurtegraad en verleidelijk in zijn jeugd)
  - + **Scheurebe** (sylvaner met riesling, 1919) zoet!
  - + **Kerner** (Trollinger en riesling) hoog alcoholgehalte !

VITICULTUUR

- ✘ Biedt bijzonder **goede weerstand aan extreem lage temperaturen** (men noemt dit 'cool climate viticulture'), evolueert optimaal in een koelere zone , kan dus langzaam rijpen met behoud van aroma's.
- ✘ Is **gevoelig voor droogte**; soms is irrigatie nodig.
- ✘ Verkiest een **goed gedraineerde bodem** met leisteen als voorkeur,
- ✘ Heeft het vermogen zijn **terroir tot expressie** te brengen
- ✘ **Hoge opbrengsten** zijn mogelijk tot 180hl/ha in de Moezel!

VINIFICATIE

- ✘ **Roestvrij stalen tanks** voor frisheid en fruitigheid te behouden
- ✘ **Zelden op nieuw eik** waardoor hij zijn floraal karakter verliest
- ✘ Meest als **monocepage**
- ✘ Zeer grote **verscheidenheid** in wijntypes zijn mogelijk -> beendroog tot mierezoet
- ✘ Traditioneel bij vele domeinen in de Moezel + vele top rieslings elders op **oude, houten foeders**

WERELDWIJD

- ✘ Topdruif van Duitsland met lengten voorsprong
- ✘ Topregio's zijn Mosel-Saar-Ruwer, Pfalz, Rheinhessen, Rheingau.
- ✘ De zuurgraad is verschillend in al deze subregio's.
  - + Franken heeft een lagere zuurtegraad en minder restsuiker dan uit de Moezel en Rheingau.
  - + In het warmere Pfalz is de zuurtegraad eveneens laag en weinig restsuikers.
  - + Rheingau heeft meer restsuiker en evenwichtiger zuur.
  - + De Saarländische Weinstraße heeft de meeste zuren.

FRANKRIJK -> ELZAS

- ✘ De beste wijngaarden voor de riesling in de Elzas liggen in de **Haut-Rhin, in het zuiden.**
- ✘ De Franse wetgeving heeft het niet voorzien dat in andere AOP-gebieden riesling mag aangeplant worden, zelfs niet in de VDP of landwijnen streken.
- ✘ De riesling uit de **andere gebieden** van de Elzas zouden aldus gedegradeerd worden tot **tafelwijn.**
- ✘ **Laat geogste rieslings** van het type Vendanges Tardives of Sélection de Grains Nobles geven wijnen **van zeer grote klasse**, bedwelmend, min of meer filmend en met een fantastische harmonie.
- ✘ De Franse riesling is **vooral droog** en heeft een alcoholgehalte van ruim 12 procent.

OOSTENRIJK

- ✘ Wachau (gneiss+schist)
- ✘ Kamptal
- ✘ Kremstal
- ✘ Traisental
- ✘ Neusiedlersee (botrytis)
- ✘ Südsteiermark

VERDER...

- ✘ Canada (ijswijnen!)
- ✘ Australië
- ✘ Nieuw-Zeeland (vooral in het koudere zuidelijke eiland)
  - + Slechts 6% van de aanplant
  - + De Nieuw-Zeelandse versie is voller, en weelderiger met meer zoete honingtonen in plaats van mineraliteit en dit voor toch hoofdzakelijk kurkdroge wijnen.

VERDER OOK NOG

× USA

- + Kleine aanplant in Washington maar teruglopend
- + De voortgang van Riesling in Noord Amerika wordt voor het grootste gedeelte tegen gehouden door de vraag van de consument 'anything but Riesling'.

× Italië – Alto Adige

× Zwitserland

× Slovakije

× Sovjet Unie ---BEREKOUD---

PETROLTON <-> UTA

- ✘ Na rijping op fles kan een geur van petroleum ontstaan. Dit is geen fout zoals sommige mensen onterecht denken.
- ✘ De petrolton is een afbraakproduct van een gele carotenoïde uit de schil van de druif. Deze carotenoïde wordt aangemaakt om de druiven te beschermen tegen hitte stress, droogte en bij gebrek aan voedselopname uit de bodem. Deze typische geur van petroleum die ontstaat na een paar jaar op fles, is dus nobel en noemt men **FIRNE**.
- ✘ Trimethyldihydronaphthalene , of heel correct, 1,1,6-trimethyl-1,2-dihydronaphthalene (Simpson, 1978)
- ✘ Er kan wel een negatieve petroleum geur ontstaan die zich kort na de gisting kan voordoen. Men spreekt van een **UTA (Untypische Älterungsnote)**. Deze secundaire aromageur is te 'behandelen' met ascorbinezuur.

AROMA'S

- ✘ Onderscheid te maken tussen :
  - ✘ Aroma's van de druif zelf
  - ✘ Aroma's tijdens de fermentatie
  - ✘ Aroma's tijdens de rijping
  - ✘ Aroma's van de terroir

AROMA'S VAN DE DRUIF ZELF

- × Appel
- × Abrikoos
- × Gras
- × Passievrucht
- × Perzik
- × Rozengeur
- × Rozijnen en caramél
- × Limoen

AROMA'S VAN DE FERMENTATIE

- ✘ Alcohol
- ✘ Ananas
- ✘ Arctic fresh snoepjes
- ✘ Gist (lies)

AROMA'S VAN RIJPING

- × Honing
- × Appelsienschild
- × Petroleum
- × Walnoten

AROMA'S VAN DE BODEM

- ✘ Blauwe leisteen en groene appel (+mineraliteit)
- ✘ Gekleurde zandsteen en abrikoos
- ✘ Mosselkalk en mango
- ✘ Rode leisteen en kruiden
- ✘ Porfier en mineraliteit
- ✘ Gneiss en graniet en kweepeer-rokerigheid
- ✘ Loess –leem en pompelmoes
- ✘ Keuper en gele meloen

11 WIJNEN

- ✘ Blind proeven
- ✘ Ontdekken welke aroma's en regio proberen vinden
- ✘ 9 duitse wijnen
- ✘ 1 oostenrijker (bio wijn)
- ✘ 1 australische wijn

WEINGUT AM STEIN
RIESLING TROCKEN, STETTENER STEIN 2012
FRANKEN - MOSSELKALK

OVERZICHT FRANKEN

Mainviereck
Gekleurde zandsteen

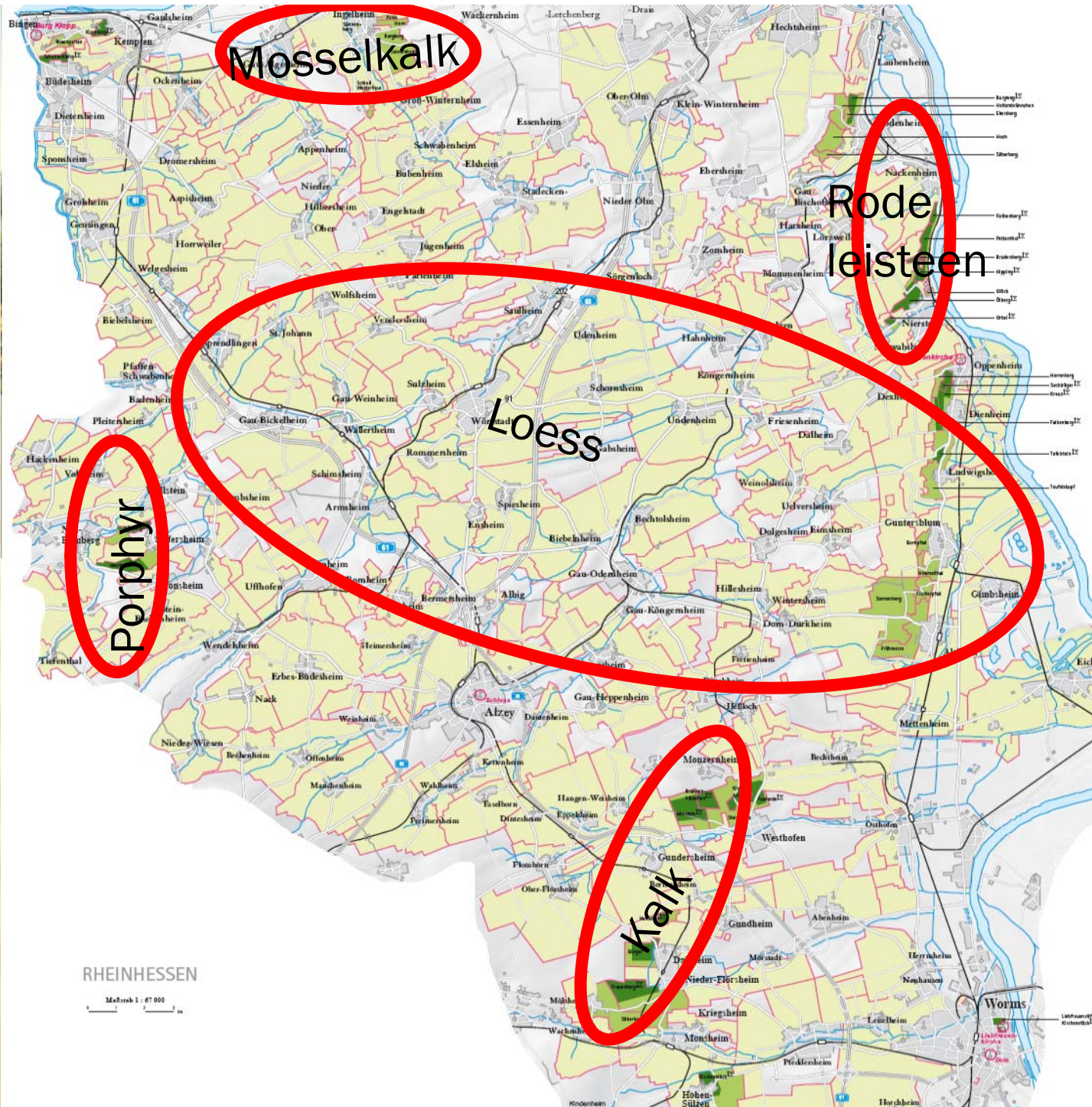
Maindreieck
Mosselkalk

Steigerwald
Keuper

WEINGUT GEHRING
RIESLING TROCKEN AUFLANGEN 2012
RHEINHESSEN – RODE LEISTEEN

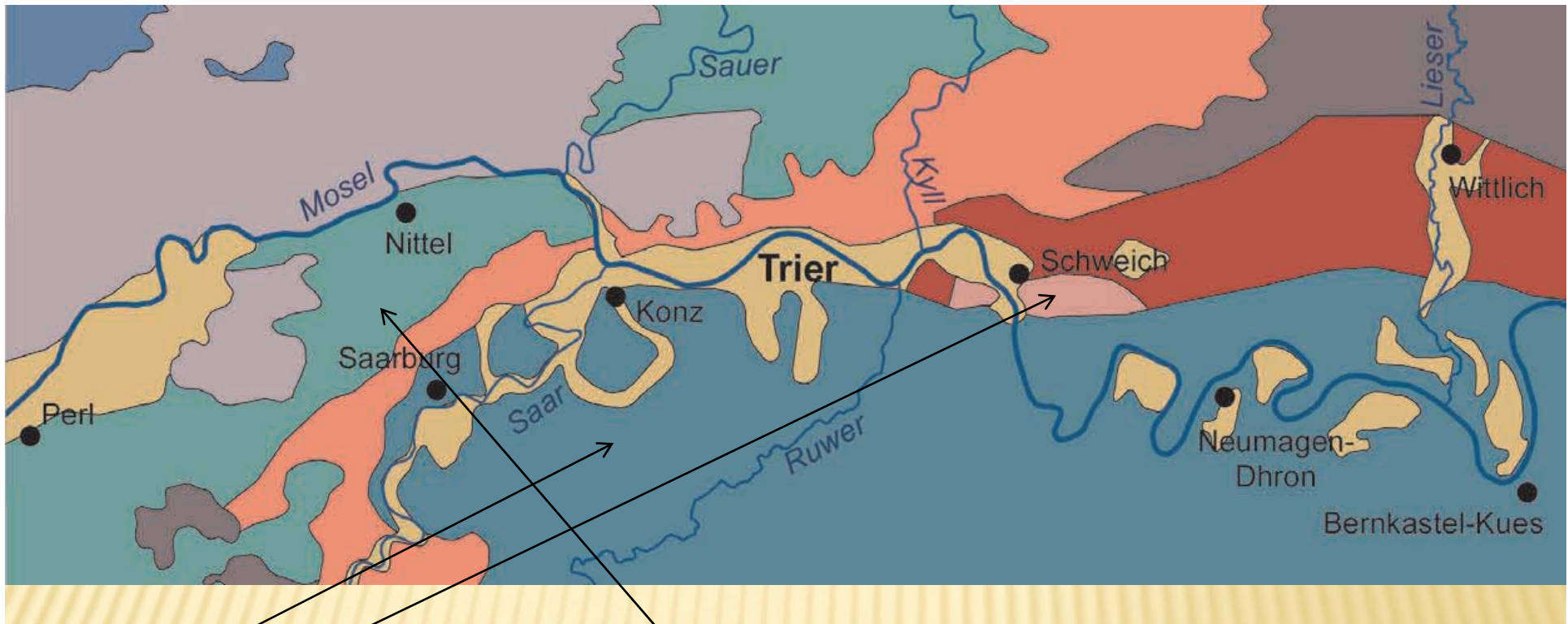

EVA CLÜSSERATH
RIESLING TROCKEN, STEINREICH 2011
MOSEL – GRIJZE LEISTEEN

OVERZICHT MOSEL

Devonische Meeresablagerungen

	Bodenarten	Bodentypen
dunkle Tonschiefer	sandiger Lehm steinig-grusig	basenhaltige Braunerde
rote Tonschiefer	sandiger Lehm steinig-grusig	basenarme Braunerde
kalkhaltige Sandsteine, Silt- und Tonschiefer	sandiger Lehm grusig-steinig	basenreiche Braunerde
Quarzite, Sandsteine, Silt- und Tonschiefer	lehmiger Sand grusig-steinig	Podsol-Braunerde, basenarme Braunerde

Wüstensedimente und Magmatite des Rotliegenden

Rhyolith und Konglomerate, rote Sand- und Tonsteine	lehmiger Sand grusig-steinig	basenarme Braunerde
---	------------------------------	---------------------

Fluss- und Windablagerungen des Buntsandstein

rote Sandsteine	lehmiger Sand grusig-steinig	basenarme Braunerde
-----------------	------------------------------	---------------------

Elbling aan de Luxemburgse grens

Muschelkalk und Keuper

	Bodenarten	Bodentypen
Dolomitsteine und Mergel des Muschelkalk	toniger Lehm grusig-steinig	Rendzina, Pararendzina
Mergel des Keuper	toniger Lehm und Ton, grusig	Pararendzina, Pelosol

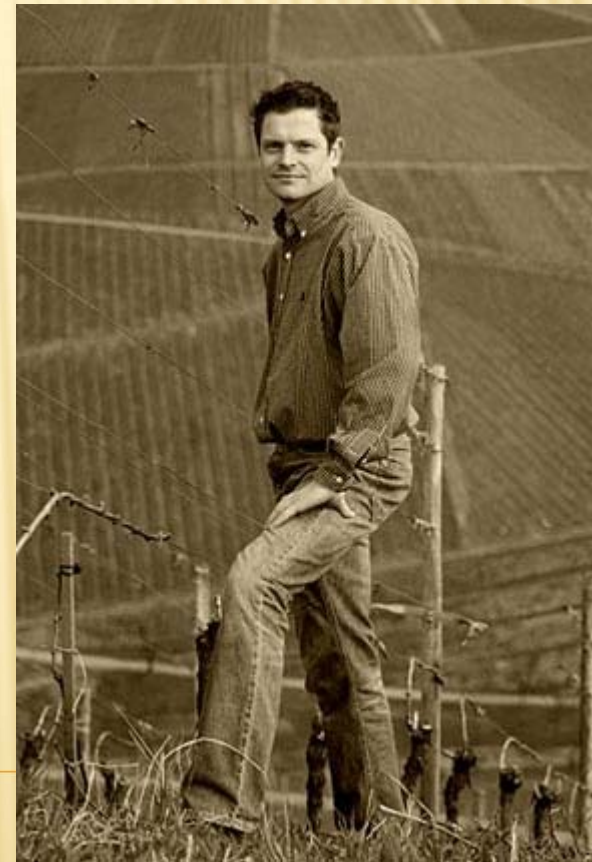
Meeresablagerungen des Jura

dunkle Mergel und kalkhaltige Sandsteine des Jura	sandiger Lehm lehmiger Sand steinig-grusig	Pararendzina, Braunerde
---	--	-------------------------

Fluss- und Windablagerungen sowie Vulkanite des Pleistozän

Löss	lehmiger Schluff schluffiger Lehm	Pararendzina, Parabraunerde, Pseudogley
Terrassensedimente	Kies, Sand, Lehm	Regosol, Parabraunerde, Pseudogley
Laacher See Bims	sandiger Lehm, grusig	Lockerbraunerde

ALEXANDER LAIBLE
RIESLING TROCKEN ALTE REBEN*** 2012
BADEN – KALK&GRANIET

OVERZICHT BADEN

Hoe zuidelijker, hoe minder Riesling, des te meer Burgunder

Silvaner
Riesling (Klingelberger)
Müller-Thurgau
(Mossel)kalk, graniet,..

Weissburgunder
Grauburgunder
Spätburgunder
Vulkanisch, loess

Burgundersoorten
Gutedel
Kalk, loess

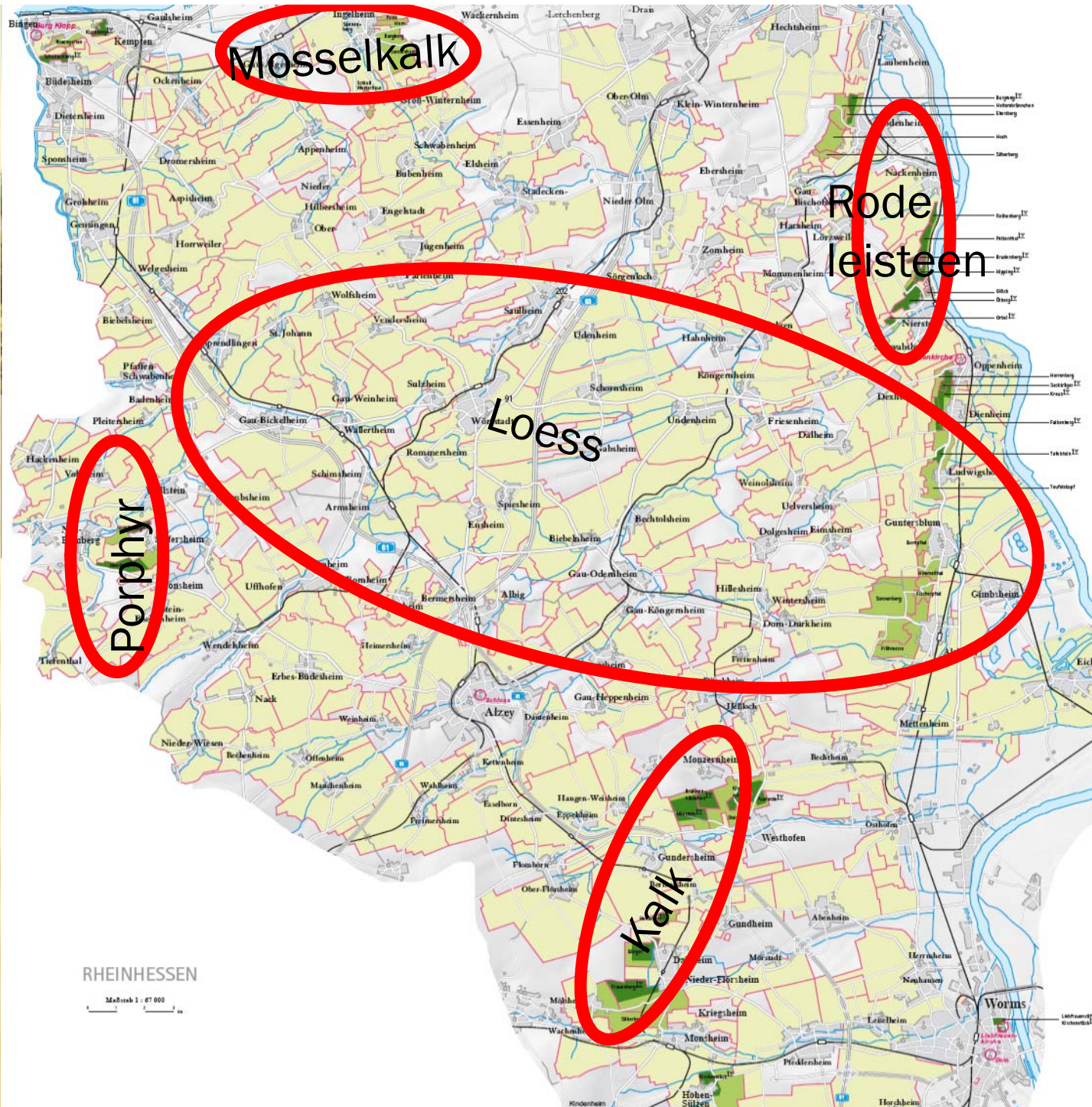
WEINGUT J. GEIL
RIESLING TROCKEN GEYERSBERG 2011
RHEINHESSEN – LOESS, KLEI, LEEM

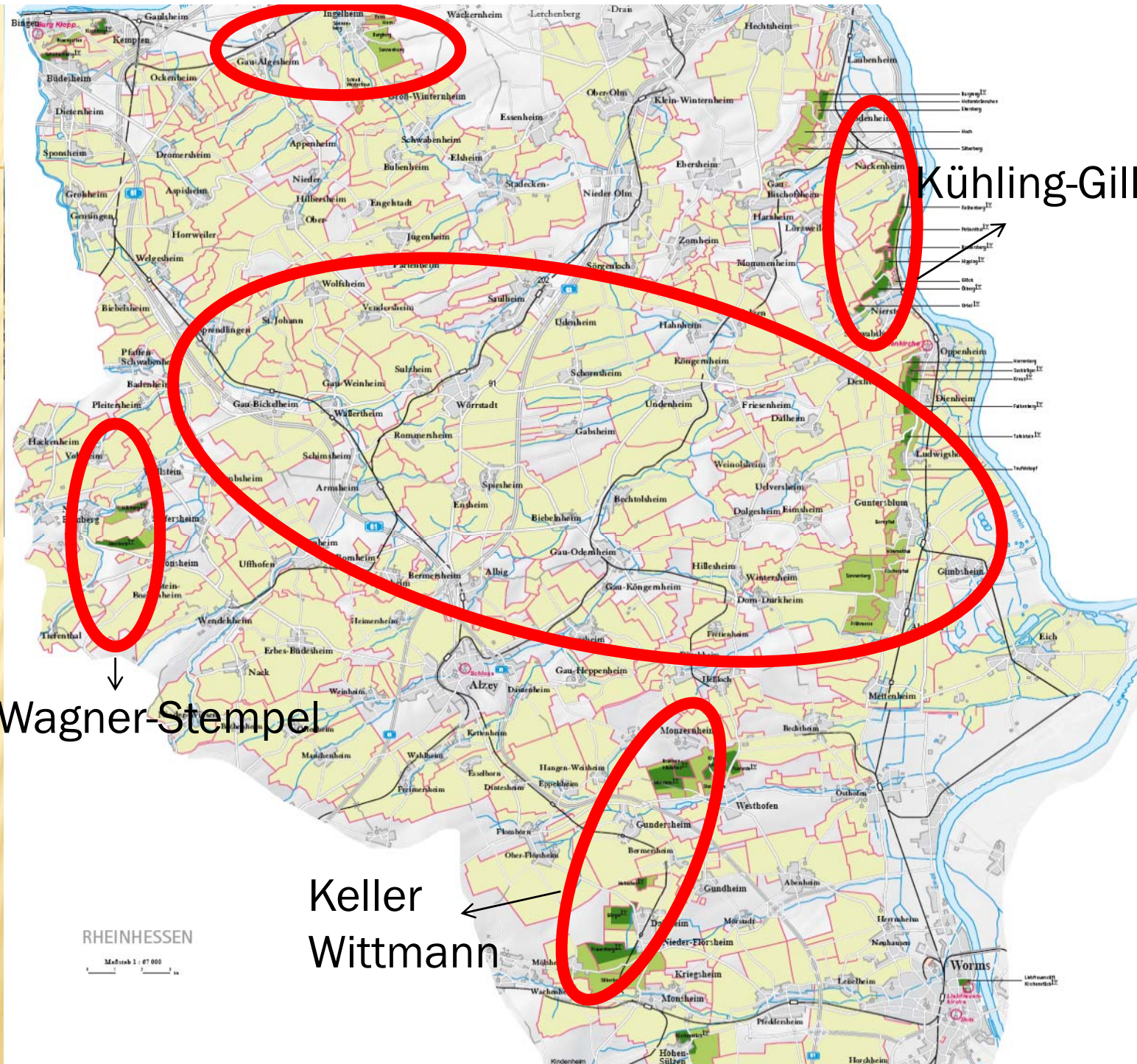

OVERZICHT RHEINHESSEN

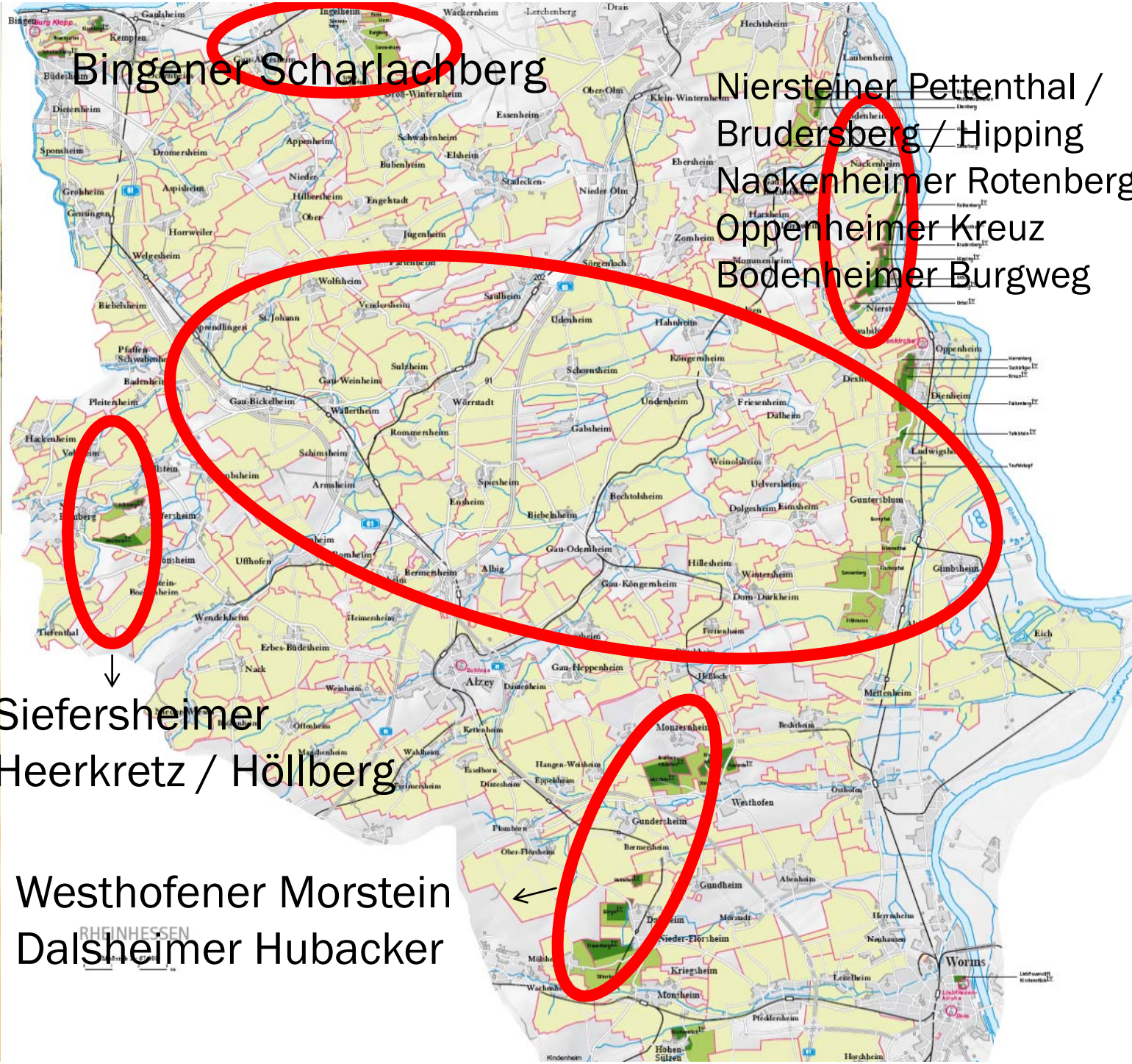

Kühling-Gillot

Wagner-Stempel

Keller
Wittmann

Worms

Bingener Scharlachberg

Niersteiner Pettenthal /
Brudersberg / Hipping
Nackenheimer Rotenberg
Oppenheimer Kreuz
Bodenheimer Burgweg

Siefersheimer
Heerkretz / Höllberg

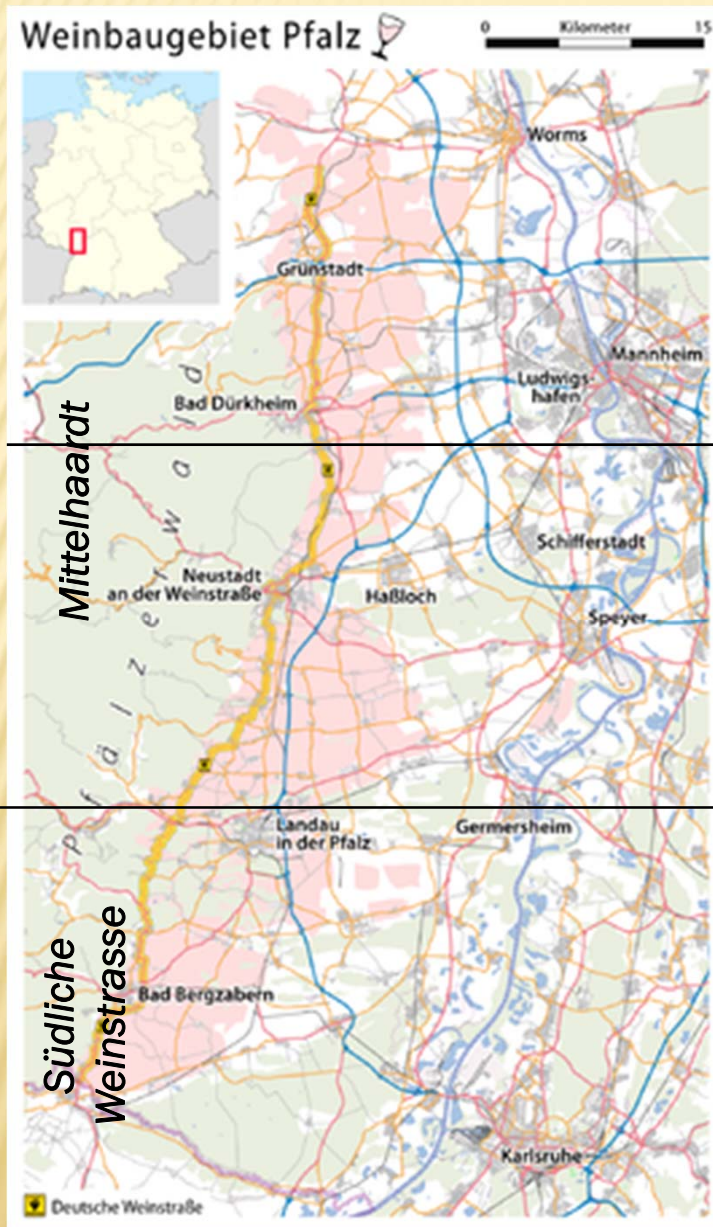
Westhofener Morstein
Dalsheimer Hubacker

Worms

A. CHRISTMANN
RIESLING TROCKEN RUPPERTSBERG 2012
PFALZ – GELE ZANDSTEEN

OVERZICHT PFALZ

Kalk, loess, leem

Kalk, gele zandsteen, basalt

(Mossel)kalk, rode zandsteen

EVA FRICKE
KIEDRICHER RIESLING TROCKEN 2012
RHEINGAU – QUARZ & LOESS

OVERZICHT RHEINGAU

Donkere
leisteen

Loess, leem, quartz

LORCH

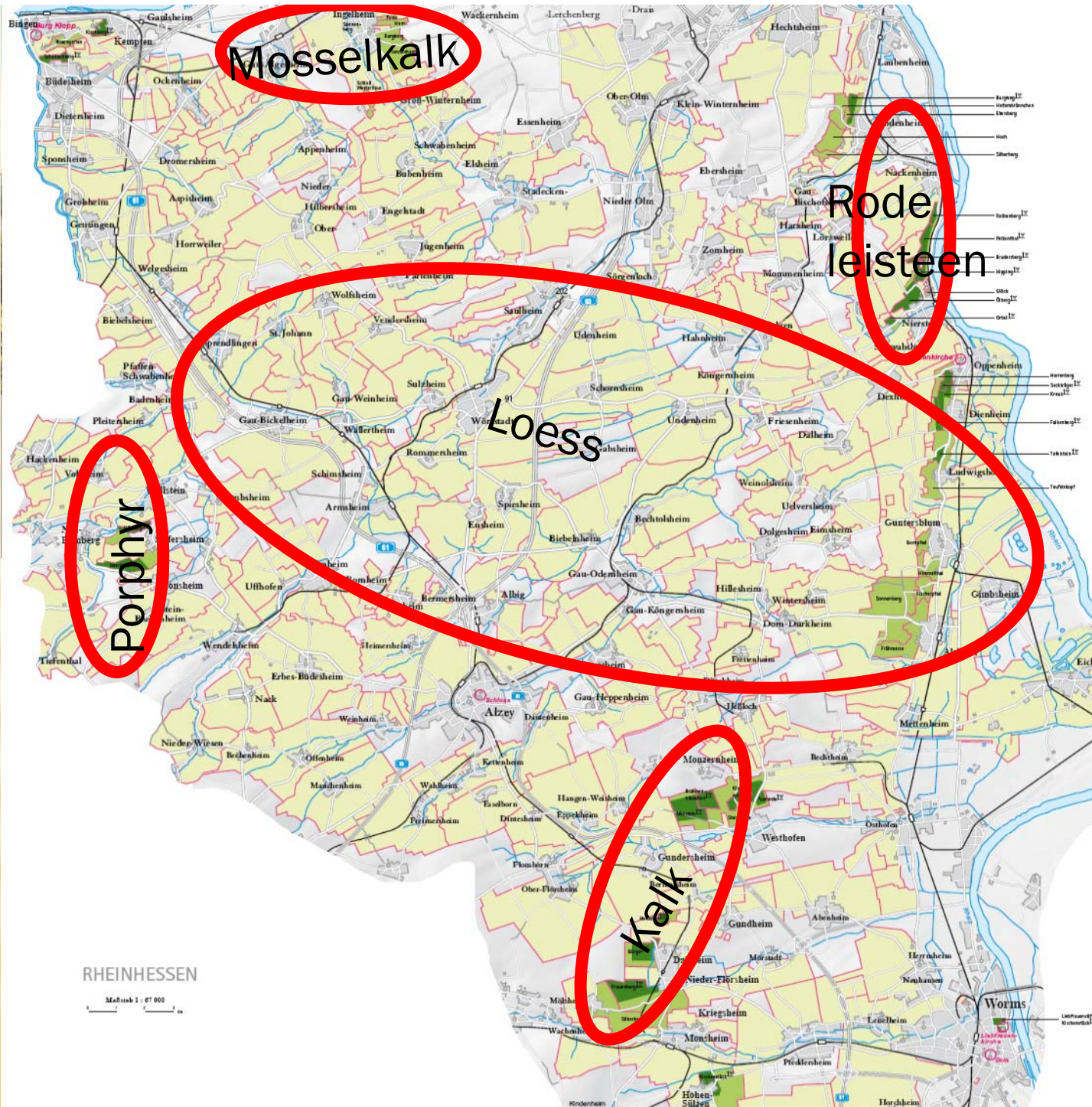

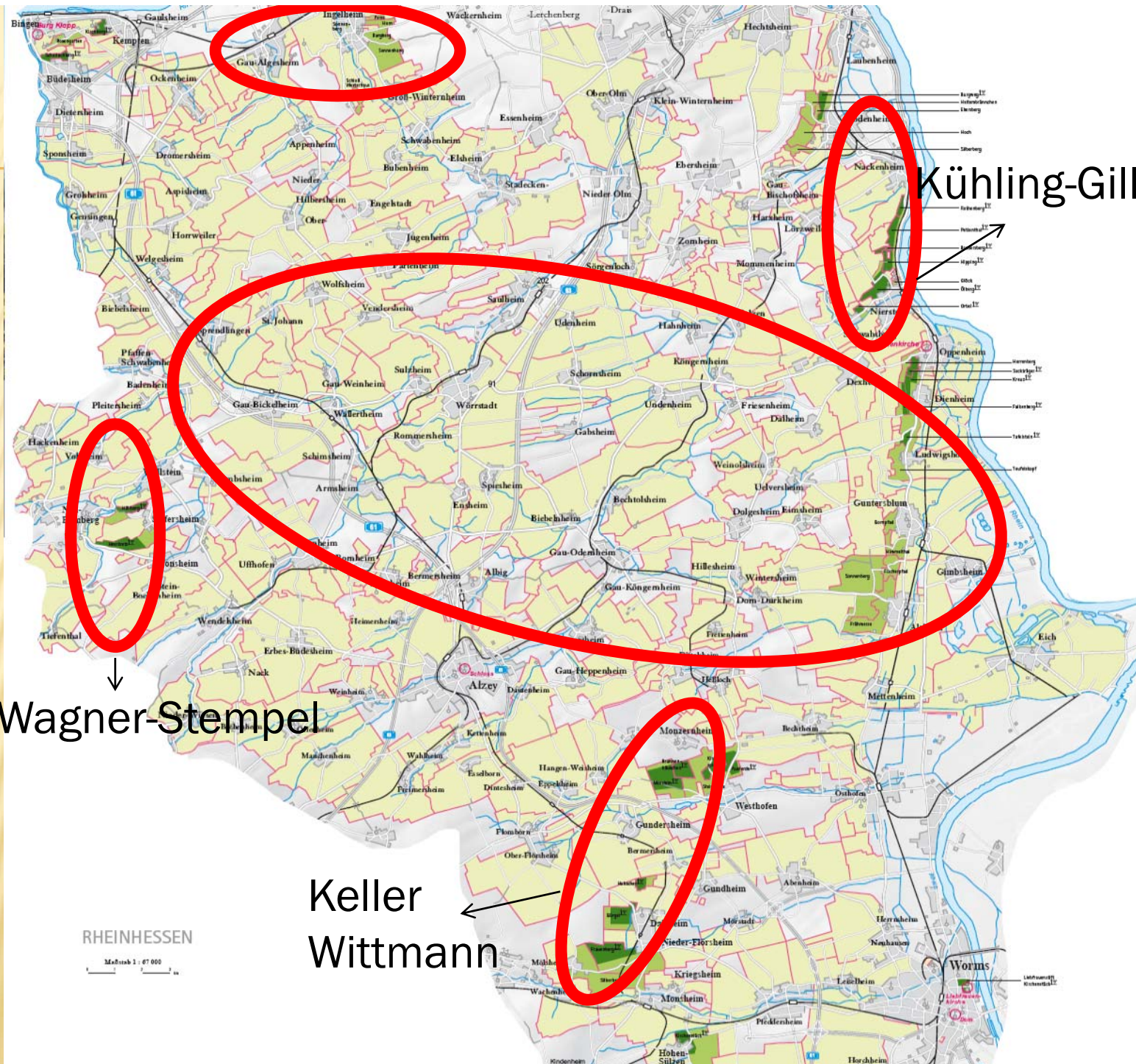
RÜDESHEIM

WITTMANN
RIESLING TROCKEN, WESTHOFENER 2012
RHEINHESSEN - KALK

Wagner-Stempel

Kühling-Gillot

Keller
Wittmann

RHEINHESSEN
Maßstab 1 : 67 000

Worms

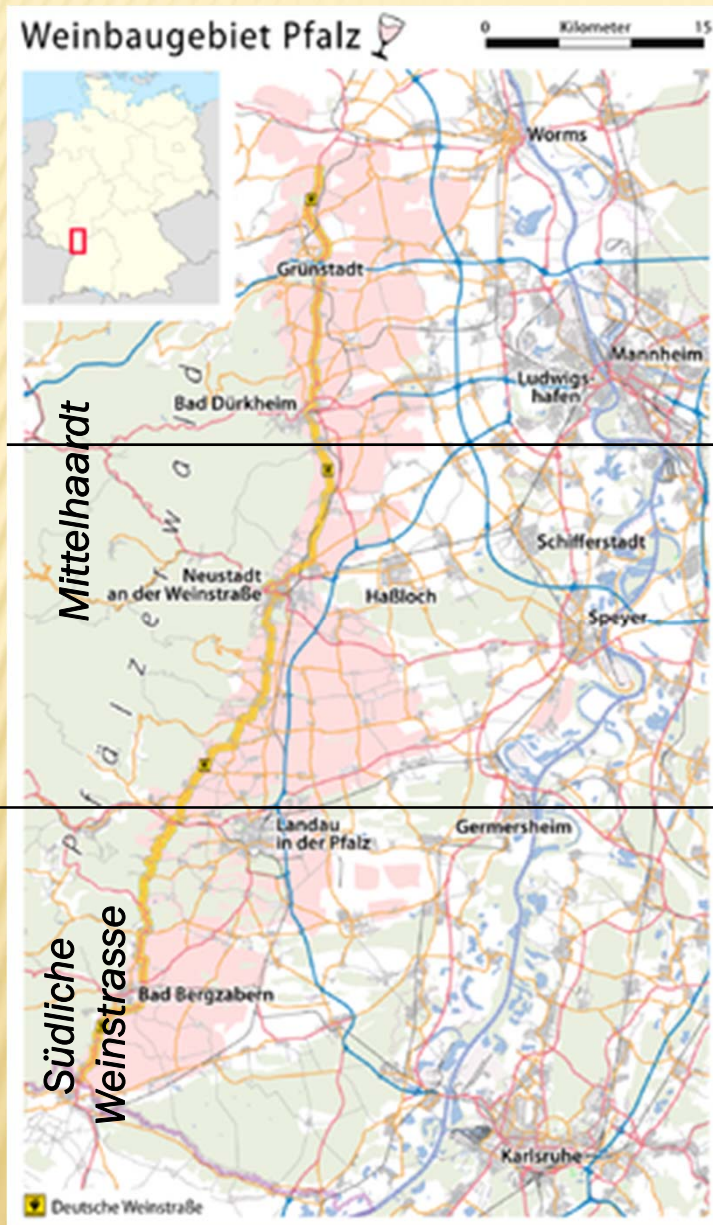
VON WINNING

RIESLING TROCKEN UNGEHEUER 2011

PFALZ – BASALT (TOPLAAG) & KORAAALRIFKALK (ONDERLAAG)

OVERZICHT PFALZ

Kalk, loess, leem

Kalk, gele zandsteen, basalt

(Mossel)kalk, rode zandsteen

LOIMER 2011 LANGENLOIS ERSTE LAGE STEINMASSL

- ✘ Kamptal Oostenrijk
- ✘ Biodynamie
- ✘ Bodem hoofdzakelijk gneiss, rode zandsteen, mica, loess

LOESS UIT LANGENLOIS

WOLF BLASS YELLOW LABEL RIESLING 2010

- ✘ Zuid-Australië, Clare Valley
- ✘ Zanderige leemgronden,
- ✘ rood en bruine klei
- ✘ Geen houtrijping
- ✘ 2010

